

Jože Bajec, Slovenski časniki in časopisi 1937 – 1945. Izdala Narodna in univerzitetna knjižnica. Ljubljana 1974, 357 strani.

Slovenski periodični tisk je bil že nekajkrat sistematično pregledan in bibliografsko obdelan bodisi po obdobjih ali po pokrajinah ali po tematiki. Nacionalno obeležje pa imajo le nekatere bibliografije slovenskih tiskov od pričetka izhajanja do danes. Vsi tiski po osvoboditvi leta 1945 so obdelani v letni tekoči Slovenski bibliografiji, ki jo izdaja osrednja slovenska knjižnica Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani. Na tem mestu pa se bomo omejili le na bibliografije slovenskih tiskov do leta 1945.

Med prve take sistematične preglede slovenskih časnikov in časopisov sodi publikacija Ivana Vrhovnika: O stoletnici Vodnikovih „Lublanskih Noviz“ Ljubljana 1897, strani 87. Delo je bilo izdano ob 100-letnici izida Vodnikovih Ljubljanskih novic 1797. V njem je poleg orisa razvoja slovenske publicistike tudi bibliografski pregled slovenskih časnikov in časopisov od leta 1797 – 1897, str. 44 – 78. Ta pregled obsega 148 tiskov in je vsebinsko razdeljen na 8 strokovnih skupin (politični, leposlovni, znanstveni, umetniški, razni strokovni listi, zakonodajni, humoristični in poglavitni raznojezični časniki pisani tudi v slovenščini). Na koncu so dodani statistični podatki, imena slovenskih časopisov in pripombe. Izmed poznejših bibliografij časopisja naj omenim nepogrešljivo in zelo uporabno delo Janka Šlebingerja: Slovenski časniki in časopisi, bibliografski pregled od 1797 do 1936, v knjigi Razstava slovenskega novinarstva v Ljubljani 1937. Knjiga je izšla ob 140-letnici Vodnikovih Novic in 30-letnici stanovske organizacije slovenskih novinarjev. To bibliografsko gradivo ima 1074 enot slovenskih časniških in časopisnih tiskov za obdobje 140 let. Šlebinger se je torej znova lotil popisa celotnega tiska, začevši s tednikom, kasneje poltednikom Novicami. Dotedanje bibliografske preglede je moral zaradi enotne bibliografske obdelave izpopolniti in podatke primerjati z izvirniki. Obdelal pa je tudi še neevidentirani periodični tisk, ki se je zlasti razrasel in številčno okreplil po prvi svetovni vojni in je kajpada terjal že sistematični pregled. Kljub obilici gradiva je Šlebinger zajel skoraj vse razen tiskov v širšem smislu. To so periodični tiski, ki so izhajali letno ali v še daljših presledkih, almanahi in knjižnične zbirke četudi so imele časopisni značaj. Vključeni pa so časniki in časopisi enodnevnice, časniki z zabavno vsebino, rokopisne dijaške liste in podobno. V celoti je izpuščena tudi drugojezična publicistika na Slovenskem.

V letih 1961 do 1969 so izšle v Sloveniji nekatere pokrajinske ali tematske bibliografije, ki so sicer dale pomemben prispevek k nadaljnjemu sistematičnemu pregledu in poznavanju slovenskih tiskov, niso pa v celoti prikazale, kar pa tudi ni bil njihov namen. Od teh naj omenim le nekatere: Jože Munda, Bibliografija slovenskega marksističnega tiska. 11. april 1920 – 26. marec 1941. Knjige, brušure, časopisje. Ljubljana 1969; Miša Šalamun, Slovensko primorsko časopisje. Zgodovinski pregled in bibliografski opis. Koper 1961 in izčrpni bibliografski popis narodnoosvobodilnega tiska za obdobje 1941 – 1945, ki so ga pripravili sodelavci Inštituta za zgodovino delavskega gibanja in ga v celoti objavili v Bibliografiji izdanja u narodnoosvobodilačkom ratu 1941 – 1945. Beograd, Vojnoistorijski institut 1964.

Jože Bajec je objavil bibliografijo Slovensko izseljensko časopisje 1891 – 1945. Seznam časnikov in časopisov, ki so v ljubljanskih knjižnicah, v Slovenskem izseljenskem koledarju 1965. Z namenom, da zadosti občutni potrebi po celovitem pregledu slovenskega tiska med leti 1936 in 1945, se je lotil zahtevne in pomembne naloge. Sicer ne

časovno strnjeno, temveč s presledki je avtor več ko dvanajst let, iskal in zbiral podatke o tisku pri ustreznih ustanovah in posameznikih. Tako mu je uspelo sestaviti bibliografijo, ki ima nacionalno obeležje. V publikaciji z naslovom Slovenski časniki in časopisi. Bibliografski pregled od 1. januarja 1937 do osvoboditve 9. maja 1945 in v Dodatku drugojezičnega časopisja Slovenije in drugojezičnega časopisja slovenskih izdajateljev v tujini je Bajec zajel prav vse časopisne tiske, tako meščansko in delavsko kot kontrarevolucionarno, revolucionarno in narodnoosvobodilno časopisje med vojno. Avtor je pri obdelavi gradiva upošteval iste kriterije, kot jih upošteva letna tekoča Slovenska bibliografija, ki izhaja od osvoboditve (9. maja 1945). Časopisje je ločeno obdelano po letih in znotraj le-teh po abecedi tiskov. Za vsako leto posebej je najprej prikazano časopisje, ki se nadaljuje iz prejšnjih let, nato je obdelano časopisje, ki je pričelo na novo izhajati v obravnavanem letu. Vseh bibliografskih enot je 663, vsak opis ima naslov, kraj in čas izhajanja, poleg tega pa še nadrobnejšo oznako oziroma podatke o časniku in časopisu in na koncu opisa še bibliografsko opombo. Te opombe so toliko bolj dragocene, ker v vseh primerih opozorijo, kje je hranišče obravnavanega lista, in to po možnosti s signaturo, koliko je izšlo posameznih letnikov in koliko je ohranjenih, kje je bil list že bibliografsko obdelan ali morda označen v literaturi. Množina vseh teh podatkov priča o avtorjevem vztrajnem in zamudnem iskanju ter dopolnjevanju podatkov in o prizadevanju, da bi čimbolj izčrpno prikazal časopisje za omenjeno obdobje. Tak nadroben opis z opombo pa ni upoštevan pri prikazu revolucionarnega in narodnoosvobodilnega tiska, ker je, kot smo že uvodoma povedali, izčrpno prikazan v drugi publikaciji. Nadrobna in zelo uporabna so kazala, ki jih je avtor pripravil kar šest. Sprva nas seznanj s statističnim pregledom izhajanja slovenskih in drugih tiskov v letih 1937 – 1945, dalje s pregledom strok po UDK; sestavlja je kazalo urednikov, kazalo izdajateljev, lastnikov in založnikov ter krajev izida in tiska, kazalo tiskarn in nazadnje kazalo naslovov tiska.

Dober poznavalec obdobja 1937 – 1945 ali določene stroke in hkrati njene publicistike bo morda zasledil tu in tam kakšno majhno netočnost, ki pa se nehote vrine pri tako nadrobnem in obsežnem delu. Sicer pa bibliografiji ni kaj očitati. Ker ima zlasti danes časopisje prvorazredno historično poslanstvo in je med drugim kazalec kulturne moči vsakega naroda, so sistematični pregledi časopisja predvsem za male narode toliko bolj dobrodošli in skoraj nepogrešljivi. Slovenci smo z Bajčevo bibliografijo dobili pomembno dopolnilo in prispevek k celovitejšemu poznavanju slovenske in drugojezične publicistike. Tako nam je omogočen njen nadaljnji študij. Hkrati s tem pa je v bibliografiji tudi posredno prikazan odsev družbeno-političnih, gospodarskih in kulturnih razmer na Slovenskem v letih 1937 – 1945.

Upamo, da bomo kmalu dobili tudi dopolnilo k že omenjeni Šlebingerjevi bibliografiji časnikov in časopisov, ki ga, kot kaže, avtor pripravlja.

Anka Vidovič-Miklavčič

Branko Kovačević, Omladina Jugoslavije u 1941. godini, izd. Institut za savremenu istoriju i NIP export press, Beograd 1973, 426 strani.

Po kapitulaciji Jugoslavije in njenem razkosanju, ko je bilo zaradi uspehov fašističnih sil opaziti kolebanje ponekod tudi med jugoslovansko mladino in ko so okupatorji in domači izdajalci poskušali mobilizirati mladino za svoje programe, sta si